

Circulaire

Brussel, 10 november 2019

Kenmerk: NBB_2019_13

uw correspondent:

Frank Van Steen
tel. +32 2 221 21 23 – fax +32 2 221 31 04
frank.vansteen@nbb.be

Beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA)

Toepassingsveld

Verzekerings- en herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht (met uitzondering van kleine verzekeringsondernemingen naar Belgisch recht als bedoeld in de artikelen 275 en 276 of lokale verzekeringsondernemingen als bedoeld in artikel 294 van de Solvabiliteit II-wet),

In België gevestigde bijkantoren van verzekerings- of herverzekeringsondernemingen die ressorteren onder het recht van Staten die geen lid zijn van de Europese Economische Ruimte, Entiteiten die verantwoordelijk zijn[*] voor een verzekerings- of herverzekeringsgroep naar Belgisch recht in de zin van artikel 339, 2° en 343, paragraaf 2, 1° en 2° van de Solvabiliteit II-wet waarvoor de Bank werd aangewezen als groepstoezichthouder in de zin van artikelen 407 en 408 van voorgenoemde wet,

Entiteiten die verantwoordelijk zijn[*] voor een financieel conglomeraat naar Belgisch recht in de zin van artikel 340, 1° van de Solvabiliteit II-wet waarvoor de Bank werd aangewezen als groepstoezichthouder in de zin van artikelen 471 en 472 van voorgenoemde wet,

Verzekeringsmaatschappijen van onderlinge bijstand zoals gedefinieerd in artikel 15, 79° van de Solvabiliteit II-wet. Voor deze ondernemingen dient « De Bank » te worden vervangen door « de Controledienst voor de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen » zoals gedefinieerd in artikel 15, 84° van dezelfde wet.

Doelstelling

Deze circulaire verschaft informatie over de richtsnoeren van de Bank voor de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA). De circulaire is gebaseerd op de EIOPA-richtsnoeren over de ORSA, die aangevuld zijn met bijkomende specificaties en goede praktijken. Er is een specifiek hoofdstuk gewijd aan goede praktijken inzake stresstesting, gevoeligheids- en scenarioanalyses.

[*] En meer bepaald verzekerings- of herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht die een deelnemende onderneming in ten minste één verzekerings- of herverzekeringsonderneming in de Europese Economische Ruimte of van een derde land zijn, op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht met als moederonderneming een gemengde holding of gemengde financiële holding in de Europese Economische Ruimte of van een derde land en op verzekeringsholdings of gemengde financiële holdings naar Belgisch recht die moederondernemingen zijn van een verzekerings- of herverzekeringsonderneming naar Belgisch recht, voor zover deze onderworpen zijn aan de wettelijke bepalingen van deze circulaire.

Juridische basis

De **Wet** : de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen.

Verordening 2015/35: Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35 van de Commissie van 10 oktober 2014 tot aanvulling van Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf (Solvabiliteit II).

Structuur

- I. Doel
  - II. Definities
  - III. Bijkomende informatie
  - IV. Richtsnoeren voor de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit
  - V. Goede praktijken inzake stresstesting, gevoeligheids- en scenarioanalyses
- Bijlage: Tabel: Beoordeling meest materiële risico's**

I. Doel

De beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (*Own Risk and Solvency Assessment*, hierna "ORSA") ligt aan de basis van het risicobeheer onder Solvabiliteit II. In deze circulaire worden de EIOPA-richtsnoeren over de ORSA aangevuld met verdere specificaties, teneinde nadere toelichting te verstrekken bij de richtsnoeren.

In het kader van de ORSA wordt vereist dat ondernemingen prospectief de risico's beoordelen waaraan zij verwachten te zullen zijn blootgesteld. Een van de instrumenten waarvan de ondernemingen gebruik moeten maken om deze prospectieve benadering van het risicobeheer te bevorderen, is stresstesting. In deze circulaire is een apart *hoofdstuk V* gewijd aan de *Goede praktijken inzake stresstesting en gevoeligheids- en scenarioanalyses*. Deze *goede praktijken* geven de ondernemingen nadere informatie over hoe een degelijk raamwerk voor stresstesting, gevoeligheidsanalyses en scenarioanalyses moet worden uitgewerkt. De goede praktijken beschrijven zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van stresstests, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel: kleinere ondernemingen mogen zich meer concentreren op de kwalitatieve aspecten, terwijl grotere ondernemingen meer gesofisticeerde stresstesttechnieken dienen te hanteren. Er moet hoe dan ook steeds een kwalitatieve rode draad doorheen het stresstestprogramma lopen, die duidelijk de verbanden aangeeft tussen de risicobereidheid van de onderneming, haar bedrijfsstrategie en de potentiële impact van externe en interne gebeurtenissen op haar bedrijfsmodel. Het directiecomité en de raad van bestuur dienen er in het bijzonder op te letten dat die rode draad strookt met de vastgestelde risicobereidheid van de onderneming. De goede praktijken vormen een aanvulling op de richtsnoeren over de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit en beogen de risicobeheerpraktijken van de ondernemingen te verbeteren.

De ORSA moet de onderneming in staat stellen te bepalen of haar reglementair kapitaal toereikend is. De onderneming dient ervoor te zorgen dat zij kan voldoen aan de reglementaire kapitaalvereisten, namelijk het minimumkapitaalvereiste (hierna "MCR") en het solvabiliteitskapitaalvereiste (hierna "SCR"). De onderneming moet ook nagaan of het SCR, dat berekend wordt met de standaardformule of aan de hand van een intern model, het risicoprofiel van de onderneming adequaat weergeeft.

Het is van cruciaal belang dat het directiecomité en de raad van bestuur op de hoogte zijn van alle materiële risico's waaraan de onderneming is blootgesteld, ongeacht of deze risico's zijn meegenomen bij de berekening van het reglementair solvabiliteitskapitaalvereiste en of deze risico's al dan niet kwantificeerbaar zijn. De onderneming dient als essentieel onderdeel van haar risicobeheer een inschatting te maken van het eigen vermogen dat zij dient aan te houden in het licht van de specifieke risicoblootstelling en bedrijfsdoelstellingen. Aangezien de risico's waaraan de onderneming is blootgesteld, vertaald moeten worden in solvabiliteitsbehoeften, volstaat het niet dat het risico- en kapitaalbeheer apart worden bekeken. Het is van essentieel belang dat met de solvabiliteits- en risicobeoordeling rekening wordt gehouden bij de bedrijfsvoering, en in het bijzonder bij de strategische beslissingen en in zowel de operationele als beheersprocessen.

De ondernemingen zijn vrij de structuur van de ORSA-toezichtsrapportage te bepalen. Als bijlage bij deze circulaire werd een overzichtstabel toegevoegd. De ondernemingen worden geacht de bijgevoegde tabel in te dienen als bijlage bij de ORSA-toezichtsrapportage. De overzichtstabel moet een overzicht bieden van de inschatting en beoordeling van de vijf meest materiële risico's waaraan de onderneming acht blootgesteld te zijn. Hierbij dient een prospectieve visie aangenomen te worden, rekening houdend met de tijdshorizon van de bedrijfsplanning en de risicobereidheid van de onderneming.

II. Definities

Voor de toepassing van deze richtsnoeren gelden de volgende definities:

- a. "groepsniveau": coherente economische entiteit (holistisch perspectief) die alle entiteiten in de groep omvat, zoals bedoeld in de NBB-circulaire inzake het governancestelsel;
- b. "ORSA op groepsniveau": beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit die op groepsniveau wordt uitgevoerd;
- c. "enkel ORSA-document": een document (ORSA-toezichtsrapportage) inzake de ORSA die op dezelfde referentiedatum en in dezelfde periode op het niveau van de groep en op het niveau van een aantal dochterondernemingen is uitgevoerd met instemming van de toezichthouder, zoals bedoeld in artikel 397 van de Wet.

Indien bepaalde begrippen niet gedefinieerd zijn in deze richtsnoeren, hebben ze de betekenis zoals bepaald in de hiervoor genoemde wettelijke bepalingen en verordeningen.

III. Bijkomende informatie & Inwerkingtreding

Relevante wetteksten over de ORSA zijn onder meer de artikelen 42, 56, 77, 80, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 303-305, 310, 312, 318-320, 392, 394, 396, 397, 508, 517, 602, 603 van de Wet en de artikelen 262 en 306 van Verordening 2015/35.

Deze circulaire past in het kader van de geharmoniseerde tenuitvoerlegging van de principes van Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en herverzekeringsbedrijf (Solvabiliteit II-richtlijn) zoals bepaald in de richtsnoeren van de Europese Autoriteit voor verzekeringen en bedrijfspensioenen (EIOPA). De ondernemingen kunnen deze richtsnoeren raadplegen op volgende website: <https://eiopa.europa.eu/publications/eiopa-guidelines>.

De relevante richtsnoeren voor individuele ondernemingen zijn mutatis mutandis van toepassing op de ORSA op groepsniveau. Daarnaast moeten groepen rekening houden met de groepsspecifieke richtsnoeren.

De circulaire is voor het eerst van toepassing op de ORSA toezichtsrapportage op basis van 2017 cijfers.

IV. Richtsnoeren voor de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA)

Richtsnoer 1 – Algemene benadering

Van de ondernemingen wordt verwacht dat ze voor de ORSA hun eigen processen en passende technieken ontwikkelen die afgestemd zijn op hun organisatiestructuur en risicobeheersysteem, met inachtneming van de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die inherent zijn aan haar activiteiten.

Verdere specificaties:

Het voornaamste doel van de ORSA is te garanderen dat de onderneming alle risico's beoordeelt die verbonden zijn aan haar activiteiten en dat zij de daarmee samenhangende kapitaalbehoeften bepaalt. Daartoe moet de onderneming over passende en robuuste processen beschikken om haar risico's en algehele solvabiliteitsbehoeften te beoordelen, te bewaken en te meten.

Indien er in het kader van de ORSA taken moeten worden verricht die de onderneming reeds heeft uitgevoerd in een andere context, moeten deze niet opnieuw worden uitgevoerd, maar moeten de resultaten ervan wel worden meegenomen in de ORSA.

Richtsnoer 2 – Rol van het directiecomité en de raad van bestuur: top-downbenadering

Het directiecomité en de raad van bestuur moeten een actieve rol vervullen bij de uitvoering van de ORSA, onder meer door sturing te geven aan de wijze waarop de beoordeling wordt uitgevoerd, en door de resultaten in vraag te stellen.

Verdere specificaties:

De ORSA is een belangrijk instrument voor het directiecomité en de raad van bestuur, in die zin dat het hen een totaalbeeld geeft van de risico's waaraan de onderneming is blootgesteld of blootgesteld zou kunnen zijn in de toekomst. De ORSA moet het directiecomité en de raad van bestuur in staat stellen deze risico's te begrijpen en te vertalen in kapitaalbehoeften of te bepalen welke risicobeperkingstechnieken vereist zijn.

In het kader van de ORSA moeten het directiecomité en de raad van bestuur ook vraagtekens plaatsen bij de aannames die gebruikt worden bij de berekening van het SCR, om na te gaan of zij geschikt zijn voor de beoordeling van de risico's waaraan de onderneming is blootgesteld.

Rekening houdend met de uit de ORSA verworven inzichten, moeten het directiecomité en de raad van bestuur het kapitaalbeheer op de lange en korte termijn goedkeuren, met inachtneming van de door hen vastgelegde bedrijfs- en risicostategieën. Dit plan moet alternatieven bevatten om te garanderen dat ook in onverwachte ongunstige omstandigheden kan worden voldaan aan de kapitaalvereisten.

Richtsnoer 3 – Documentatie

De onderneming moet ten minste beschikken over de volgende documentatie betreffende de ORSA:

- a) het document waarin het ORSA-beleid is beschreven;
- b) de vastlegging van elke ORSA;
- c) een interne rapportage over elke ORSA;
- d) een rapportage over de ORSA aan de toezichthoudende autoriteit.

Verdere specificaties:

De interne rapportering van de onderneming kan als basis dienen voor het ORSA-toezichtrapport. Indien de onderneming van oordeel is dat de interne rapportering voldoende gedetailleerd is om voor toezichtsdoeleinden te worden gebruikt, mag deze rapportering eveneens aan de Bank worden verstrekt.

Richtsnoer 4 - Beleid inzake de ORSA

Het directiecomité en de raad van bestuur van de onderneming moeten het ORSA-beleid goedkeuren. Dit beleidsdocument moet ten minste het volgende bevatten:

- a) een beschrijving van de processen en procedures die gebruikt worden voor het uitvoeren van de ORSA;
- b) een beschrijving van het verband tussen het risicoprofiel, de goedgekeurde risicotolerantielimiets en de algehele solvabiliteitsbehoeften;
- c) de methode en methodologie, met inbegrip van informatie over :
  - i. hoe en hoe vaak stresstests, gevoeligheidsanalyses, reverse stresstests of andere relevante analyses moeten worden uitgevoerd;
  - ii. datakwaliteitsnormen;
  - iii. de frequentie van de beoordeling zelf en de motivering voor de toereikendheid van de gekozen frequentie, waarbij in het bijzonder de volgende elementen moeten worden

meegenomen: het risicoprofiel van de onderneming en de volatiliteit van haar algehele solvabiliteitsbehoeften, gerelateerd aan haar kapitaalpositie;

- iv. het tijdschema voor de uitvoering van de ORSA en de omstandigheden die aanleiding geven tot het uitvoeren van een ORSA buiten de vastgelegde frequentie van een dergelijke beoordeling.

Verdere specificaties:

Wat het beleid inzake de ORSA betreft, moeten het directiecomité en de raad van bestuur erop toezien dat de ORSA naar behoren geconcipeerd is en wordt toegepast.

Richtsnoer 5- Vastlegging van elke ORSA

De onderneming moet elke ORSA en de resultaten daarvan met bewijsstukken staven en documenteren.

Verdere specificaties:

De onderneming moet elke ORSA vastleggen. Dit geldt ook voor de beoordeling van afwijkingen tussen haar risicoprofiel en de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR. Zij dient dit dermate gedetailleerd te doen dat een gekwalificeerde derde de beoordelingen kan evalueren.

In dit verslag over de ORSA dient onder meer het volgende te worden opgenomen:

- a. de individuele risicoanalyse, met inbegrip van een beschrijving van en toelichting bij de betrokken risico's;
- b. het verband tussen de risicobeoordeling en het proces van kapitaaltoewijzing, en toelichting bij de wijze waarop de goedgekeurde risicotolerantielimiten in aanmerking werden genomen;
- c. toelichting bij de wijze waarop risico's die niet gedekt zijn door eigen vermogen, worden beheerd;
- d. een technische specificatie van de benadering die gehanteerd wordt voor de ORSA, met inbegrip van een gedetailleerde beschrijving van de structuur, evenals een lijst en onderbouwing van de aannames die ten grondslag liggen aan de gehanteerde benadering, het proces voor het bepalen van eventuele afhankelijkheden, en, in voorkomend geval, de motivering voor het gekozen betrouwbaarheidsniveau, een beschrijving van de gebruikte stresstests en scenarioanalyses en de wijze waarop de resultaten ervan in aanmerking werden genomen, en een toelichting bij de wijze waarop de data- en parameteronzekerheid werden beoordeeld;
- e. een bedrag of een bereik van waarden voor de algehele solvabiliteitsbehoeften over een periode van een jaar, evenals voor een langere periode en een beschrijving van de wijze waarop de onderneming van plan is in deze behoeften te voorzien;
- f. actieplannen die gebaseerd zijn op de beoordeling, en de motivering voor die plannen. De documentatie moet eventuele strategieën bevatten voor het aantrekken van aanvullend eigen vermogen indien dit vereist is en het voorgestelde tijdschema voor maatregelen ter verbetering van de financiële positie van de onderneming;
- g. gegevens over de conclusies van de beoordeling van de continue naleving van de vereisten met betrekking tot het reglementair kapitaal en de technische voorzieningen, en de motivering voor die conclusies;
- h. de identificatie en beschrijving van de verschillen tussen het risicoprofiel van de onderneming en de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR. Indien de afwijkingen als significant worden beschouwd en tot een onder- of overschatting van het SCR leiden, moet in de interne documentatie worden beschreven hoe de onderneming hierop gereageerd heeft of zal reageren;
- i. een beschrijving van de interne en externe factoren die in aanmerking werden genomen bij de prospectieve benadering;

- j. gedetailleerde informatie over eventuele geplande belangrijke managementacties, met inbegrip van uitleg over en een rechtvaardiging voor deze acties, en de impact ervan op de beoordeling;
- k. een schriftelijk verslag van het door het directiecomité en de raad van bestuur gehanteerd toetsingsproces.

De kwaliteit van de technische bijlagen en de mate van detaillering ervan zijn essentieel voor een doeltreffende follow-up van de operationele corrigerende maatregelen.

Richtsnoer 6 - Interne rapportage over de ORSA

De onderneming moet alle relevante personeelsleden op de hoogte stellen van ten minste de resultaten en conclusies van de ORSA zodra het directiecomité en de raad van bestuur het proces en de resultaten hebben goedgekeurd.

Verdere specificaties:

Het doel van de rapportering over de ORSA bestaat erin over een beknopt document te beschikken. De verslagen moeten voldoende beknopt zijn om de belangrijke risico's en de uitdagingen naar voren te doen komen en aldus als strategisch aansturingsinstrument dienen.

Voor de informatie die aan het directiecomité en de raad van bestuur wordt meegedeeld, moet het juiste evenwicht worden gevonden tussen de mate van beknoptheid en gedetailleerdheid ervan, opdat het gebruikt zou kunnen worden in het strategisch besluitvormingsproces. De informatie die aan het betrokken personeel wordt meegedeeld, moet dit personeel in staat stellen de nodige vervolmaatregelen te nemen.

Richtsnoer 7 - Beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften

De onderneming moet de kapitaalbehoeften kwantificeren en een beschrijving geven van de andere middelen die nodig zijn voor het aanpakken van alle materiële risico's, ongeacht of die risico's kwantificeerbaar zijn.

Voor zover van toepassing moet de onderneming de vastgestelde materiële risico's aan een voldoende breed gamma van stresstests of scenarioanalyses onderwerpen om op die manier te voorzien in een toereikende basis voor de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften.

Verdere specificaties:

De beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften moet zo zijn opgezet dat zij weergeeft hoe de onderneming van plan is haar risico's te beheren aan de hand van kapitaalbehoeften of andere risicobeperkingstechnieken. Hierbij moet rekening worden gehouden met het risicoprofiel, de goedgekeurde risicotolerantielimiets en de bedrijfsstrategie. De vaststelling van de algehele solvabiliteitsbehoeften draagt bij aan de beoordeling van het feit of er al dan niet risico's moeten worden overgedragen, van de wijze waarop het kapitaalbeheer van de onderneming het beste geoptimaliseerd kan worden, en van de wijze waarop er passende tarieven en marges kunnen worden vastgesteld en levert ook input voor de strategische beslissingen.

Voor de stresstests en de scenarioanalyses wordt verwezen naar het hoofdstuk over goede praktijken inzake stresstesting.

Bij haar beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften zou de onderneming kunnen beslissen geen kapitaal te gebruiken als buffer voor haar kwantificeerbare risico's maar om deze risico's op andere manieren te beheren en te beperken.

Deze beoordeling kan verschillende vormen aannemen. Zij kan zuiver kwantitatief zijn en gebaseerd zijn op kwantitatieve methodologieën of op een geraamde waarde of bereik van waarden, waarbij

uitgegaan wordt van specifieke aannames of scenario's, of zij kan eerder kwalitatief zijn. De onderneming moet echter de motivering voor de beoordeling aangeven.

De beoordeling moet alle materiële risico's bestrijken die voortvloeien uit de activa en passiva, met inbegrip van binnen de groep gemaakte en buiten de balans vallende afspraken en met inbegrip van risico's die weerspiegeld, niet weerspiegeld of gedeeltelijk weerspiegeld zijn in de standaardformule. Het overheidsrisico en de klimaatgerelateerde risico's moeten in aanmerking worden genomen bij de solvabiliteitsbeoordeling. Ook niet-kwantificeerbare materiële risico's moeten in de beoordeling worden opgenomen, zoals reputatierisico.

Wat de klimaatgerelateerde risico's betreft wordt van de ondernemingen verwacht dat zij in hun ORSA de impact van deze risico's op korte, middellange en lange termijn beoordelen, en dit zowel voor de fysieke risico's als voor de transitierisico's. De materialiteit van deze risico's moet worden beoordeeld aan de hand van een kwalitatieve en kwantitatieve analyse. Wanneer een onderneming van oordeel is dat een bepaald klimaatgerelateerd risico niet materieel is, dient zij dit expliciet te motiveren in haar ORSA-verslag. Voor de materiële risico's moeten de ondernemingen een voldoende brede reeks scenario's ontwikkelen, waaronder ten minste twee langetermijnscenario's als omschreven in hoofdstuk V over goede praktijken inzake stresstesting en gevoeligheids- en scenarioanalyses.

Indien de onderneming tot een groep behoort, moet bij de ORSA van deze onderneming rekening worden gehouden met alle groepsrisico's die een materiële impact kunnen hebben op de individuele entiteit.

De onderneming moet eveneens rekening houden met de managementacties die in ongunstige omstandigheden kunnen worden aangenomen. Indien de onderneming dergelijke prospectieve managementacties gepland heeft, moet zij de gevolgen ervan beoordelen, inclusief hun financieel effect, en rekening houden met eventuele randvoorwaarden die een invloed kunnen hebben op de doeltreffendheid van de managementacties als risicobeperkende instrumenten. Bij deze beoordeling dient ook nagegaan te worden hoe de eventuele managementacties zouden worden getroffen in perioden van financiële spanning.

Bovendien zou de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften:

- a) een weerspiegeling moeten zijn van de managementpraktijken, -systemen en -controles van de onderneming, met inbegrip van het gebruik van risicobeperkingstechnieken;
- b) een beoordeling moeten inhouden van de kwaliteit van de processen en inputs, in het bijzonder van de doeltreffendheid van het governancestelsel van de onderneming, rekening houdend met de risico's die kunnen voortvloeien uit tekortkomingen of gebreken;
- c) de bedrijfsplanning koppelen aan de solvabiliteitsbehoeften;
- d) een expliciete beschrijving van mogelijke toekomstige scenario's bevatten;
- e) rekening houden met eventuele externe stress;
- f) bij de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften steeds dezelfde waarderingsgrondslag gebruiken.

Overeenkomstig artikel 174 van de Wet moeten (gedeeltelijk) interne modellen, als onderdeel van de gebruikstest (use test), een belangrijke rol spelen bij de ORSA. Dit betekent niet noodzakelijk dat de algehele solvabiliteitsbehoeften kunnen worden beoordeeld enkel en alleen door het intern model uit te voeren. De ORSA een beoordeling moeten omvatten van:

- a) de impact van de uitgesloten materiële risico's of belangrijkste branches op de solvabiliteitspositie in geval van een gedeeltelijk intern model;
- b) het onderlinge verband tussen de risico's die tot het toepassingsgebied van het model behoren en deze die er niet toe behoren;

- c) de identificatie van risico's die niet tot het toepassingsgebied van het interne model behoren en die een verandering in het interne model teweeg kunnen brengen.

Richtsnoer 8 – Prospectief karakter van de algehele solvabiliteitsbehoeften

De onderneming moet erop toezien dat haar algehele solvabiliteitsbehoeften prospectief en voor zover relevant, vanuit een middellange- of langetermijnperspectief worden beoordeeld.

Verdere specificaties:

De analyse van het vermogen van de onderneming om haar bedrijfscontinuïteit te handhaven en de financiële middelen die nodig zijn om dit over een tijdsspanne van meer dan een jaar te kunnen verwezenlijken, vormt een belangrijk onderdeel van de ORSA. Een verschil met de berekening van het SCR is dat de onderneming voor de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften rekening houdt met alle materiële risico's waarmee zij geconfronteerd zou kunnen worden op de korte, middellange of lange termijn.

De onderneming moet haar kapitaalbehoeften minstens over de looptijd van het bedrijfsplan projecteren en waar nodig rekening houden met het risico op de middellange en lange termijn. Naargelang van de complexiteit van de activiteiten van de onderneming, kan het gepast zijn langetermijnprojecties uit te voeren met betrekking tot de activiteiten, als een belangrijk onderdeel van de financiële planning van de onderneming. Deze projecties omvatten projecties van de bedrijfsstrategie alsook projecties van de economische balans. Aan de hand van een variatieanalyse kunnen beide elementen op elkaar worden afgestemd. Deze projecties zouden meegenomen moeten worden in de ORSA, zodat de onderneming een oordeel kan vormen over haar algehele solvabiliteitsbehoeften en eigen vermogen vanuit een toekomstgericht perspectief.

Bij de projecties moet rekening worden gehouden met eventuele veranderingen in het risicoprofiel en de bedrijfsstrategie gedurende de periode van de projectie en met de gevoeligheid van de gebruikte aannames.

Indien de onderneming een nieuw bedrijfsplan opstelt, of een bestaand bedrijfsplan herziet, moeten deze veranderingen in de ORSA worden weerspiegeld, rekening houdend met het nieuwe risicoprofiel, het activiteitsvolume en de verwachte mix aan activiteiten. Om in een degelijke grondslag te voorzien voor de besluitvorming en om de materiële risico's te identificeren, evenals de mogelijke gevolgen van veranderingen in het bedrijfsplan voor de algehele solvabiliteitsbehoeften, zou een reeks mogelijke scenario's kunnen worden getest.

De onderneming zou ook de externe factoren moeten identificeren die een negatieve invloed zouden kunnen hebben op haar algehele solvabiliteitsbehoeften of op haar eigen vermogen, en zou met deze factoren rekening moeten houden. Voorbeelden van dergelijke externe factoren zijn veranderingen in de economische omstandigheden, het wettelijke kader, de fiscale omgeving, de verzekeringsmarkt, technische ontwikkelingen die een impact hebben op het verzekeringstechnisch risico, de klimaatgerelateerde risico's, of eventuele andere relevante gebeurtenissen. De onderneming dient in het kader van haar kapitaalbeheerplannen en kapitaalprojecties na te gaan hoe zij kan reageren op onverwachte veranderingen in externe factoren.

Richtsnoer 9 – Grondslagen voor opnemings op de balans en waardering met betrekking tot de algehele solvabiliteitsbehoeften

Ingeval de onderneming bij de beoordeling van haar algehele solvabiliteitsbehoeften andere grondslagen voor opnemings op de balans en waardering gebruikt dan die waarin Solvabiliteit II voorziet, moet zij uitleggen hoe het gebruik van die afwijkende grondslagen voor opname op de balans en waardering ervoor zorgt dat adequater rekening wordt gehouden met het specifieke risicoprofiel, de goedgekeurde risicotolerantielimiten en de bedrijfsstrategie van de onderneming en tegelijkertijd aan het vereiste van een gezonde en prudente bedrijfsvoering wordt voldaan.

De onderneming moet een kwantitatieve raming maken van de impact die het gebruik van de afwijkende grondslagen voor opnemings op de balans en waardering heeft op de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften, wanneer de gebruikte grondslagen voor de waardering afwijken van de grondslagen van Solvabiliteit II.

Verdere specificaties:

Bij de kwalitatieve raming van de impact op de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften van het gebruik van afwijkende grondslagen voor opnemings op de balans en waardering, moet rekening worden gehouden met alle balanseffecten. Diversificatie-effecten tussen risico's (correlaties) moeten eveneens in aanmerking worden genomen. De onderneming is niet verplicht gebruik te maken van de correlaties in de standaardformule; zij mag andere correlaties gebruiken indien die geschikter worden geacht voor haar specifieke activiteiten en haar risicoprofiel.

De ondernemingen moeten ook de impact kwantificeren van het gebruik van langetermijngaranties en overgangsmaatregelen, die een invloed hebben op de waardering van hun activa en/of passiva. De ondernemingen moeten nagaan in welke mate het gebruik van langetermijngaranties en overgangsmaatregelen tot een marktconforme waardering leidt, die strookt met het risicoprofiel van de onderneming.

Richtsnoer 10 – Continue naleving van de reglementaire kapitaalvereisten

De onderneming dient na te gaan of continu aan de kapitaalvereisten van Solvabiliteit II wordt voldaan. In het kader van deze beoordeling dient ten minste het volgende te worden geanalyseerd:

- a) de potentiële toekomstige materiële veranderingen in het risicoprofiel;
- b) de kwantiteit en kwaliteit van het eigen vermogen voor de volledige looptijd van het bedrijfsplan;
- c) de samenstelling van het eigen vermogen naargelang van de tiers en hoe die samenstelling tijdens de looptijd van het bedrijfsplan kan veranderen onder invloed van een aflossing, een terugbetaling of vervaldata.

Verdere specificaties:

Voor de beoordeling van de continue naleving van de reglementaire kapitaalvereisten en de vereisten met betrekking tot de technische voorzieningen moeten de grondslagen voor opnemings op de balans en waardering in overeenstemming zijn met de toepasselijke beginselen van Solvabiliteit II.

Zoals bepaald in de Wet artikel 91 § 3, moeten ondernemingen die gebruik maken van de volatiliteitsaanpassing en/of de overgangsmaatregel op de technische voorzieningen, de naleving van de kapitaalvereisten beoordelen wanneer de volatiliteitsaanpassing en de overgangsmaatregel op de technische voorzieningen zowel in rekening worden genomen als wanneer deze buiten beschouwing worden gelaten.

Veranderingen in het risicoprofiel van de onderneming die een invloed hebben op de toekomstige MCR- en SCR-ratio's moeten worden meegenomen in het kapitaalbeheerproces.

Als onderdeel van het kapitaalbeheer moeten er projecties worden uitgevoerd van de kapitaalvereisten en van het eigen vermogen over de periode van de planning (die kunnen wijzen op de nood om nieuw eigen vermogen aan te trekken). De onderneming moet op grond van haar risicobereidheid de redelijke methodes, aannames, parameters, afhankelijkheden of vertrouwelijkheidsniveaus vastleggen waarop de projecties gebaseerd zullen zijn.

Als onderdeel van de bedrijfs- en kapitaalbeheerprocessen moet de onderneming regelmatig stresstests, reverse stresstests en scenarioanalyses uitvoeren, waarmee zij rekening houdt bij haar ORSA. Voor de goede praktijken inzake stresstesting wordt verwezen naar hoofdstuk V.

Bij haar beoordeling van de kwantiteit, kwaliteit en samenstelling van haar eigen vermogen moet de onderneming onder andere rekening houden met de mix van kernvermogen en aanvullend eigen vermogen de mix van tiers, de relatieve kwaliteit van het eigen vermogen en hun verliesabsorberend vermogen.

Bij de beoordeling van haar toekomstige eigenvermogensvereisten (kapitaalplan), moet de onderneming rekening houden met:

- a) haar kapitaalbeheer, waaronder de uitgifte, aflossing of terugbetaling van kapitaalinstrumenten, dividenden en andere uitkeringen van inkomen of kapitaal, en opvragingen van aanvullend eigen vermogen.
- b) de wisselwerking tussen het kapitaalbeheer en haar risicoprofiel en haar verwachte ontwikkeling en ontwikkeling in een stresssituatie.
- c) indien nodig, haar vermogen om binnen een gepast tijdsbestek eigen vermogen aan te trekken dat van degelijke kwaliteit is. Dit moet betrekking hebben op: haar toegang tot kapitaalmarkten; de situatie op de markten; haar afhankelijkheid van een specifieke beleggersbasis, beleggers of andere leden van haar groep; en de impact van de pogingen van andere ondernemingen om tegelijkertijd eigen vermogen aan te trekken;
- d) hoe de gemiddelde duur van eigenvermogensbestanddelen (contractueel bepaalde data, vervaldata of terugbetalingsdata) zich verhoudt tot de gemiddelde duur van haar verzekeringsverplichtingen en toekomstige behoeften aan eigen vermogen.

De onderneming dient ook vast te stellen en te beoordelen welke passende compenserende maatregelen en acties zij in de praktijk zou kunnen nemen om haar kapitaalpositie of kasstroompositie te herstellen of te verbeteren in toekomstige stresssituaties.

Richtsnoer 11 – Continue naleving van de technische voorzieningen

De onderneming dient erop toe te zien dat de actuariële functie van de onderneming:

- a) input verschaft over de continue naleving door de onderneming van de vereisten inzake de berekening van de technische voorzieningen;
- b) potentiële risico's vaststelt die voortvloeien uit onzekerheden verbonden aan deze berekening.

Verdere specificaties:

Om te kunnen beoordelen of voldaan is aan de vereisten met betrekking tot de technische voorzieningen moet de onderneming continu beschikken over processen en procedures voor de regelmatige toetsing van de berekening van de technische voorzieningen.

De input met betrekking tot de naleving van de vereisten en de risico's die voortvloeien uit de berekening van de technische voorzieningen moet in overeenstemming zijn met de informatie die opgenomen is in het jaarlijks verslag over de actuariële functie.

Richtsnoer 12 – Afwijking van de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR

De onderneming moet beoordelen of haar risicoprofiel afwijkt van de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR en of deze afwijkingen significant zijn. De onderneming kan als eerste stap een kwalitatieve analyse uitvoeren en indien die analyse uitwijst dat de afwijking niet significant is, dient zij geen kwantitatieve beoordeling uit te voeren.

Verdere specificaties:

Het proces dat erin bestaat na te gaan of de aannames die ten grondslag liggen aan de standaardformule stroken met haar eigen beeld van haar risicoprofiel moet beletten dat de onderneming enkel uitgaat van de reglementaire kapitaalvereisten.¹

Het beoordelingsproces dient het volgende te omvatten:

- a) een analyse van het risicoprofiel en een beoordeling van de redenen waarom de standaardformule gepast is, met inbegrip van een rangschikking van de risico's;
- b) een analyse van de gevoeligheid van de standaardformule voor veranderingen in het risicoprofiel, met inbegrip van de invloed van herverzekeringsovereenkomsten, diversificatie-effecten en de effecten van andere risicobeperkingstechnieken een beoordeling van de gevoeligheid van het SCR voor de voornaamste parameters, met inbegrip van ondernemingsspecifieke parameters;
- c) een uitgebreide toelichting over de geschiktheid van de parameters van de standaardformule of van de ondernemingsspecifieke parameters;
- d) een verklaring waarom de aard, omvang en complexiteit van de risico's vereenvoudigingen rechtvaardigen;
- e) een analyse van de wijze waarop de resultaten van de standaardformule gebruikt worden in het besluitvormingsproces.

Indien deze kwalitatieve en kwantitatieve beoordeling uitwijst dat het risicoprofiel van de onderneming significant afwijkt van de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR, dient de onderneming na te gaan hoe dit kan worden opgelost. Zij zou kunnen beslissen haar risicoprofiel af te stemmen op de standaardformule, zou een aanvraag kunnen indienen voor het gebruik van ondernemingsspecifieke parameters, indien dit is toegestaan, of zou een (gedeeltelijk) intern model kunnen ontwikkelen. De onderneming zou ook kunnen beslissen haar risico's af te bouwen.

Het is onwaarschijnlijk dat de onderneming kan bepalen of haar risicoprofiel significant afwijkt van de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR door vergelijking van het via de ORSA vastgestelde bedrag van de algehele solvabiliteitsbehoeften met het SCR. Aangezien de algehele solvabiliteitsbehoeften en het SCR op verschillende grondslagen kunnen worden berekend² en verschillende bestanddelen kunnen omvatten, zullen de verkregen bedragen niet gemakkelijk te vergelijken zijn.

Richt snoer 13 – Koppeling met het strategisch beheerproces en besluitvormingskader

De onderneming moet rekening houden met de resultaten van de ORSA en de in dit beoordelingsproces verworven inzichten, en dit ten minste bij:

- a) haar kapitaalbeheer,
- b) haar bedrijfsplanning,
- c) haar productontwikkeling en -ontwerp.

Verdere specificaties:

Bij beslissingen over de bedrijfsstrategie moet de onderneming rekening houden met het resultaat van de ORSA.

De onderneming moet als integraal onderdeel van haar bedrijfsstrategie haar eigen strategieën hebben voor het beheer van haar algehele solvabiliteitsbehoeften en reglementaire

¹ Op de website van EIOPA is informatie beschikbaar over de aannames waarop de berekening van het SCR gebaseerd is.

² Bv. verschillend vertrouwelijkheidsniveau, risicomaatstaf, tijdshorizon, managementacties waarmee rekening wordt gehouden.

kapitaalvereisten en voor de integratie hiervan in het beheer van alle materiële risico's waaraan zij blootgesteld is of zou kunnen zijn. Er zou dan ook rekening moeten worden gehouden met de ORSA bij de bedrijfsvoering, en in het bijzonder bij de strategische beslissingen en in zowel de operationele als beheersprocessen.

De ORSA moet de bedrijfsstrategie weerspiegelen. Bij de uitvoering van de ORSA zou de onderneming bijgevolg rekening moeten houden met de bedrijfsstrategie en met strategische beslissingen die een invloed hebben op de risicopositie en de reglementaire kapitaalvereisten evenals op de algehele solvabiliteitsbehoeften. Anderzijds dienen het directiecomité en de raad van bestuur zich bewust te zijn van de gevolgen die de strategische beslissingen met zich meebrengen voor het risicoprofiel en de reglementaire kapitaalvereisten evenals voor de algehele solvabiliteitsbehoeften van de onderneming en nagaan of deze gevolgen wenselijk, betaalbaar en haalbaar zijn gelet op de kwantiteit en kwaliteit van haar eigen vermogen. Strategische of andere belangrijke beslissingen die een wezenlijke invloed kunnen hebben op de risico- of eigenvermogenspositie van de onderneming, moeten worden overwogen aan de hand van een ORSA vooraleer ze worden genomen. Dit betekent niet noodzakelijk dat er een volledige ORSA moet worden verricht. De onderneming moet nagaan welke invloed bepaalde beslissingen zouden hebben op de resultaten van de laatste beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften en op de reglementaire kapitaalvereisten.

Indien de onderneming een beroep doet op beheersprocessen, inzonderheid beheerssystemen en -controles, om deze risico's te beperken, dient zij na te gaan in welke mate deze systemen en controles doeltreffend zijn in stresssituaties.

Richtsnoer 14 – Frequentie

De onderneming moet de ORSA ten minste jaarlijks uitvoeren.

Verdere specificaties:

De ORSA moet regelmatig worden uitgevoerd en in elk geval onmiddellijk na elke wezenlijke verandering in het risicoprofiel van de onderneming. Een ORSA die wordt uitgevoerd na een significante verandering in het risicoprofiel wordt een niet-reguliere ORSA genoemd. De ondernemingen moeten zich baseren op hun ervaring opgedaan bij stresstests en scenarioanalyses om te bepalen of veranderingen in externe factoren een significante impact kunnen hebben op het risicoprofiel van de onderneming. Dergelijke veranderingen kunnen voortvloeien uit interne beslissingen en externe factoren. Voorbeelden hiervan zijn het opstarten van nieuwe branches, belangrijke aanpassingen in goedgekeurde risicotolerantielimieten of herverzekeringsovereenkomsten, veranderingen in interne modellen, portefeuilleoverdrachten of belangrijke veranderingen in de mix van activa, enz. De onderneming moet in haar beleid inzake de ORSA een niet-uitputtende lijst opnemen van gebeurtenissen die tot de uitvoering van een niet-reguliere ORSA leiden (cf. richtsnoer 4).

De onderneming moet beslissen wanneer er een reguliere ORSA wordt uitgevoerd en moet hiervoor in de regel dezelfde referentiedatum gebruiken als voor de berekening van het SCR. Verschillende referentiedata zijn echter aanvaardbaar indien er geen wezenlijke veranderingen zijn opgetreden in het risicoprofiel.

Wat het tijdstip van de ORSA betreft, is het van uiterst belang dat de ORSA afgestemd is op de bedrijfsstrategie en het bedrijfsplan van de onderneming. Bovendien moet met de ORSA rekening worden gehouden bij de planning met betrekking tot het herverzekeringsprogramma en de beoordeling van de risicobereidheid en risicotolerantie.

Zoals vereist door artikel 312 van Verordening 2015/35, moet het ORSA-toezichtrapport binnen twee weken na afronding van de beoordeling bij de Bank worden ingediend. Om de relevantie van het ORSA-toezichtrapport en de onderliggende gegevens te waarborgen, moet het ORSA-toezichtrapport binnen zes maanden na de referentiedatum van de gebruikte gegevens worden

ingediend.³ Dit geldt tevens voor de ORSA op groepsniveau. Bijvoorbeeld, indien de ORSA gebaseerd is op gegevens die dateren van 30/09/2017, moet het ORSA-toezichtrapport vóór 31/03/2018 worden ingediend.

Richtsnoer 15 - Reikwijdte van de ORSA op groepsniveau

De deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding dient de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit op groepsniveau zodanig op te zetten dat deze het karakter van de structuur van de groep en het bijbehorende risicoprofiel weerspiegelt. In het kader van die beoordeling van het risico en de solvabiliteit op groepsniveau dienen zij de materiële risico's van alle tot de groep behorende entiteiten mee te nemen.

Verdere specificaties:

De ORSA op groepsniveau moet rekening houden met alle specifieke kenmerken van de groep, waaronder in ieder geval:

- a) groepsspecifieke risico's, bijvoorbeeld risico's die verbonden zijn aan niet-gereguleerde entiteiten, onderlinge afhankelijkheden binnen de groep en de impact ervan op het risicoprofiel van de groep;
- b) risico's waarmee misschien geen rekening wordt gehouden op individueel niveau maar die wel in aanmerking moeten worden genomen op groepsniveau, bijvoorbeeld besmettingsrisico's;
- c) eventuele verschillen tussen ondernemingen van de groep, zoals bedrijfsstrategie, looptijd van het bedrijfsplan en risicoprofiel;
- d) specifieke nationale kenmerken, de impact ervan en hoe ze tot uiting komen op groepsniveau.

De deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming of verzekeringsholding die verantwoordelijk is voor de ORSA op groepsniveau moet ervoor zorgen dat alle informatie die nodig is voor de uitvoering van de ORSA op groepsniveau beschikbaar is en dat de resultaten betrouwbaar zijn.

Richtsnoer 16 – Rapportage aan de toezichthoudende autoriteiten

De deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding dient de toezichtsrapportage inzake de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit op groepsniveau te doen toekomen aan de groepstoezichthouder. Het document dat samen met de resultaten van de beoordeling op groepsniveau aan de groepstoezichthouder wordt verzonden, dient in dezelfde taal te zijn als de reguliere toezichtsrapportage van de groep.

Indien een enkel ORSA-document is opgesteld, dient de deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding op verzoek van een lid of nieuw lid van het college te zorgen voor de tijdige verstrekking aan de verzoeker van een vertaling, in de officiële taal van die lidstaat, van het gedeelte van de in die beoordeling verstrekte informatie dat op de betrokken onderneming betrekking heeft.

Richtsnoer 17 – Algehele groepsspecifieke solvabiliteitsbehoeften

De deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding moet in toereikende mate de impact van alle groepsspecifieke risico's en onderlinge afhankelijkheden binnen de groep beoordelen, alsook de impact van deze risico's en onderlinge afhankelijkheden op de algehele solvabiliteitsbehoeften, daarbij rekening houdend met de specifieke

³ De Bank bepaalt dit op basis van artikel 312 § 2 van de controlewet.

kenmerken van de groep en het feit dat sommige risico's kunnen worden opgeschaald tot het niveau van de groep.

In overeenstemming met Richtsnoer 5 inzake de vastlegging van elke beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit dient de deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding in de vastlegging van de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit op groepsniveau ten minste een beschrijving op te nemen van de wijze waarop met de volgende factoren rekening is gehouden bij de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften:

- a) de identificatie van de mogelijke bronnen van kapitaal binnen de groep en de identificatie van de potentiële behoeften aan extra kapitaal;
- b) de beoordeling van de beschikbaarheid, overdraagbaarheid of fungibiliteit van kapitaal;
- c) verwijzingen naar beoogde overdrachten van kapitaal, van welke aard dan ook, binnen de groep, die een materiële impact op een entiteit binnen de groep zouden kunnen hebben, en de gevolgen daarvan;
- d) in overeenstemming brengen van strategieën op het niveau van individuele ondernemingen met strategieën op het niveau van de groep;
- e) specifieke risico's waaraan de groep zou kunnen zijn blootgesteld.

Verdere specificaties:

Voorbeelden van groepsspecifieke risico's zijn:

- a) besmettingsrisico, bijvoorbeeld de doorwerking van risico's die zich hebben voorgedaan in andere onderdelen van de groep;
- b) risico's die voortvloeien uit intragroepsverrichtingen en risicoconcentraties, met name in verband met:
  - i. deelnemingen;
  - ii. herverzekering binnen een groep of interne herverzekering;
  - iii. leningen binnen een groep;
  - iv. uitbesteding binnen een groep;
- c) risico's die voortvloeien uit de complexiteit van de groepsstructuur;

Een groepsspecifieke component van de ORSA op groepsniveau is de analyse van de diversificatie-effecten op groepsniveau. Deze moet een analyse omvatten van de redelijkheid van de diversificatie-effecten op groepsniveau ten opzichte van het risicoprofiel van de groep en de algehele solvabiliteitsbehoeften van de groep. Deze beoordeling kan deel uitmaken van een van de drie beoordelingen die vereist zijn krachtens artikel 91 § 1, 1°, 2° en 3° van de Wet, of kan in een apart onderdeel van het ORSA-rapport op groepsniveau worden ondergebracht.

Richtsnoer 18 – Groepsspecifieke vereisten inzake de continue naleving van de kapitaalvereisten uit de regelgeving

In overeenstemming met Richtsnoer 5 inzake de vastlegging van elke beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit dient de verzekeringsonderneming of herverzekeringsonderneming, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding in de vastlegging van de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit op groepsniveau ten minste een beschrijving op te nemen van de wijze waarop met de volgende factoren rekening is gehouden bij de beoordeling van de continue naleving van de vereisten uit de regelgeving:

- a) de identificatie van de bronnen van eigen vermogen binnen de groep, ingeval aanvullend eigen vermogen nodig zou zijn;
- b) de beoordeling van de beschikbaarheid, overdraagbaarheid of fungibiliteit van eigen vermogen;

- c) verwijzingen naar geplande overdrachten van eigen vermogen, van welke aard ook, binnen de groep, die een materieel effect op een entiteit binnen de groep zouden hebben, en de gevolgen daarvan;
- d) in overeenstemming brengen van strategieën op het niveau van individuele ondernemingen met strategieën op het niveau van de groep;
- e) specifieke risico's waaraan de groep kan zijn blootgesteld.

Verdere specificaties:

Het ORSA-beleid op groepsniveau moet verschillende stresstests en scenarioanalyses beschrijven of eventuele andere relevante analyses.

Richtsnoer 19 – Specifieke vereisten voor het enkel ORSA-document

Wanneer zij overeenkomstig artikel 397, eerste lid van de Wet een verzoek heeft ingediend om een beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit te mogen uitvoeren, dient de deelnemende verzekerings- of herverzekeringsmaatschappij, de verzekeringsholding of de gemengde financiële holding de volgende inlichtingen aan de groepstoezichthouder over te maken:

- a) een lijst met ondernemingen waarvan de door artikel 91 van de Wet vereiste individuele beoordelingen zijn opgenomen in het enkele document inzake de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit, met inbegrip van de redenen voor de gemaakte keuze;
- b) een beschrijving van hoe op het niveau van die ondernemingen aan de governancevereisten wordt voldaan en in het bijzonder hoe de bestuurlijke, beleidsbepalende of toezichthoudende organen van de dochterondernemingen betrokken worden bij het beoordelingsproces en de goedkeuring van het resultaat;
- c) een beschrijving van de structuur van het enkel document inzake de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit, zodat de groepstoezichthouder de individuele beoordelingen kan afscheiden voor de andere toezichthouders in het college;
- d) indien nodig, een specifieke indicatie van welke vertalingen nodig zijn, met specifieke aandacht voor timing en inhoud.

Verdere specificaties:

Het enkel ORSA-document moet de aard, omvang en complexiteit van de groep weergeven en de risico's die aan de groep verbonden zijn. In het enkel document moet aandacht worden besteed aan de belangrijke onderdelen van de groep, maar overeenkomstig artikel 397 van de Wet zijn dochterondernemingen niet vrijgesteld van de verplichtingen met betrekking tot de ORSA op individueel niveau. Dit betekent dat in het enkel ORSA-document ook de beoordelingen gedocumenteerd moeten worden die dochterondernemingen van verzekerings- of herverzekeringsondernemingen op individueel niveau hebben uitgevoerd overeenkomstig artikel 91 van de Wet.

Indien een groep overweegt om voor de ORSA een enkel document op groepsniveau in te dienen, moeten het directiecomité en de raad van bestuur van de entiteit die verantwoordelijk is voor de naleving van de vereisten op groepsniveau rekening houden met de volgende criteria bij de afweging van deze beslissing:

- a) de resultaten van elke betrokken dochteronderneming moeten op individueel niveau geïdentificeerd kunnen worden in de structuur die vastgesteld is voor het enkel ORSA-document, zodat er op individueel niveau een degelijke prudentiële toetsing kan worden verricht door de betrokken individuele toezichthouders;
- b) het enkel ORSA-rapport moet zowel voldoen aan de vereisten van de groepstoezichthouder als aan die van de betrokken individuele toezichthouders.

Richtsnoer 20 – Opnemen van verbonden verzekerings- en herverzekeringsondernemingen van derde landen

Bij de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften van de groep dient de deelnemende verzekerings- of herverzekeringsonderneming, de holding of de gemengde financiële holding rekening te houden met de aan activiteiten in derde landen verbonden risico's, op dezelfde consequente wijze zoals dat wordt gedaan voor de activiteiten in de EER, met bijzondere aandacht voor de overdraagbaarheid en fungibiliteit van kapitaal.

V. Goede praktijken inzake stresstesting, gevoeligheids- en scenarioanalyses

Structuur van dit hoofdstuk

Inleiding

I.	<i>Governanceaspecten en gebruik van stresstests</i>	GP1-5
II.	<i>Stresstestmethodologieën</i>	
	II.A <i>Gevoeligheidsanalyse</i>	GP6
	II.A <i>Scenarioanalyse</i>	GP7-9
	II.C <i>Ernst van de scenario's</i>	GP10
	II.D <i>Reverse stresstests</i>	GP11
III.	<i>Stresstests met betrekking tot een portefeuille of individuele risico's en groepsbrede stresstests</i>	
	III.A <i>Stresstests met betrekking tot een portefeuille en individuele risico's</i>	GP12
	III.B <i>Groepsbrede stresstests</i>	GP13
IV.	<i>Resultaten van stresstestprogramma's en managementacties</i>	GP14-15
V.	<i>Stresstests in het kader van de ORSA</i>	GP16-17

Inleiding

Stresstesting is een cruciaal risicobeheerinstrument voor verzekeringsondernemingen. Krachtens Solvabiliteit II en meer in het bijzonder de ORSA zijn de ondernemingen verplicht een toekomstgerichte benadering te hanteren voor hun risicobeheer, hun strategische planning en hun kapitaalbeheer.

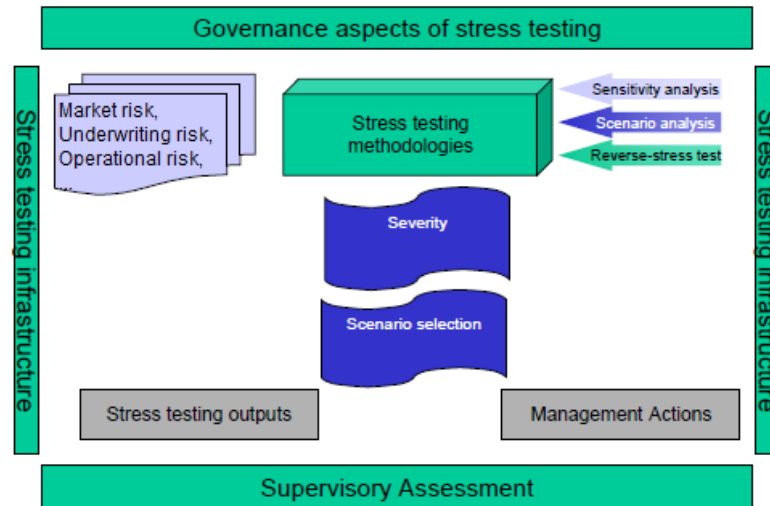
Een van de instrumenten waarvan de ondernemingen gebruik moeten maken om deze prospectieve benadering van het risicobeheer te bevorderen, is stresstesting.

De goede praktijken ("GP's") zijn gebaseerd op de CEBS-richtlijnen voor stresstests. De goede praktijken moeten de ondernemingen meer duidelijkheid verschaffen over de verwachtingen van de toezichhouders inzake het beheer van stresstests en de infrastructuur die ervoor aanwezig is, evenals het gebruik van stresstests in het kader van de ORSA. De goede praktijken zijn zo praktisch mogelijk opgesteld en geven aan welke bouwstenen nodig zijn voor een doeltreffend stresstestprogramma, gaande van eenvoudige gevoeligheidsanalyses voor enkelvoudige portefeuilles tot complexe stresstests voor macro-economische scenario's op groepsbrede basis.

De onderstaande figuur illustreert de "bouwsteen"-benadering waarop de structuur van deze goede praktijken gebaseerd is. In deze structuur ligt de nadruk op de basisbeginselen voor het beheer, en in het bijzonder op:

- structuren voor het beheer en het gebruik van stresstests;
- de mogelijke methodologieën. Er wordt vooral benadrukt dat het belangrijk is om zowel eenvoudige gevoeligheidsanalyses te verrichten als meer complexe stresstests op basis van scenario's;
- een multidimensionale benadering van stresstestprogramma's, gaande van de eenvoudige analyses op portefeuilleniveau tot de uitgebreide, groepsbrede scenarioanalyses;
- de resultaten die de stresstestprogramma's opleveren, met inbegrip van de interactie tussen het resultaat van de stresstests en de managementacties/ risicobeperkende maatregelen;

- het gebruik van stresstests om de uitvoerbaarheid van het kapitaalplan van de onderneming in ongunstige omstandigheden te beoordelen.

De goede praktijken beschrijven zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van stresstests, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel: kleinere ondernemingen mogen zich meer concentreren op de kwalitatieve aspecten, terwijl grotere ondernemingen meer gesofisticeerde stresstesttechnieken dienen te hanteren. Er moet hoe dan ook steeds een kwalitatieve rode draad doorheen het stresstestprogramma lopen, die duidelijk de verbanden aangeeft tussen de risicobereidheid van de onderneming, haar bedrijfsstrategie en de potentiële impact van externe en interne gebeurtenissen op haar bedrijfsmodel. Het directiecomité en de raad van bestuur dienen erover te waken dat die rode draad strookt met de vastgestelde risicobereidheid van de onderneming.

De goede praktijken vormen een aanvulling op de richtsnoeren over de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit en beogen de risicobeheerpraktijken van de ondernemingen te verbeteren.

Stresstesting is meer dan een loutere beoordeling van het kapitaal en vormt een van de risicobeheerinstrumenten die een beter inzicht geven in het risicoprofiel van de onderneming en haar weerstand tegen interne en externe schokken. Door de beperkingen die eigen zijn aan de gebruikte methodologieën, parameters en gegevens, alsook door de algemene onzekerheid die inherent is aan prospectieve beoordelingen en de twijfel over het daadwerkelijk optreden van de veronderstelde scenario's, kunnen de stresstests geen absolute veiligheid garanderen. Daarom dienen de ondernemingen het gebruik van stresstests te combineren met andere instrumenten voor risicobeheer en -beheersing om gefundeerde bedrijfsbeslissingen te kunnen nemen.

I. Governanceaspecten en gebruik van stresstests GP1-5

GP 1 – De raad van bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het algemeen stresstestprogramma van de onderneming. Het engagement van deze organen is essentieel voor de goede werking van de stresstests. De raad van bestuur moet begrijpen welke impact stresssituaties op het algemeen risicoprofiel van de onderneming hebben.

De raad van bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het algemeen stresstestprogramma. Dit is van essentieel belang om op alle niveaus van de onderneming het nodige gewicht te verlenen aan het stresstestprogramma en om te waarborgen dat de raad van bestuur ten volle begrijpt welke impact stresssituaties op het algemeen risicoprofiel van de onderneming hebben. Hun betrokkenheid zal ook bijdragen tot een zo effectief mogelijk gebruik van het programma - meer bepaald wanneer groepsbrede stresstests worden gehanteerd en voornamelijk voor het kapitaalbeheer - wat het resultaat betreft van de stresstests en hun beperkingen (bv. de kans dat de gebeurtenis optreedt of bevoordeling bij de specificatie van een stresstest (*judgemental bias*)).

Praktische aspecten van de stresstests, zoals het identificeren van risicofactoren, implementatie, beheer enz., kunnen worden gedelegeerd aan de effectieve leiding. De raad van bestuur (of het betrokken aangesteld comité), moet echter actief deelnemen aan de besprekingen over de belangrijkste aannames

voor de modellering en de scenariokeuzes en die waar nodig in vraag stellen, en dient ook vraagtekens te zetten bij de aannames die ten grondslag liggen aan de stresstests, op grond van gezond verstand en vanuit bedrijfskundig opzicht, wat bv. inhoudt dat wordt nagegaan of de aannames over de correlaties in een stressvolle omgeving redelijk zijn). De raad van bestuur moet de verantwoordelijkheid nemen voor het instemmen met en waar nodig in vraag stellen van de geloofwaardigheid van managementacties en risicobeperkende maatregelen op basis van de stresstestresultaten (als één van de risicobeheerinstrumenten).

De raad van bestuur kan bijvoorbeeld deelnemen aan "stresstestcomités" waar diepgaande discussies worden gevoerd met risicobeheerders over het ontwerp, de aannames, de resultaten, de beperkingen en de gevolgen van het stresstestprogramma.

GP 2 - Het stresstestprogramma moet een wezenlijk onderdeel vormen van de ORSA van de onderneming en bijgevolg van haar risicobeheer en moet door een doeltreffende infrastructuur worden ondersteund.

De stresstests moeten geïntegreerd worden in de risicobeheerprocessen van de onderneming. Het stresstestprogramma moet bijvoorbeeld:

- a. een analyse maken van alle bedrijfsactiviteiten en risicotypes waaraan de instelling is blootgesteld, alsook van de verschillende componenten van de portefeuilles, van de risicotypes en van de branches;
- b. rekening houden met de relaties tussen risicotypes onderling;
- c. bottom-up en top-down stresstests, inclusief reverse stresstests, ondersteunen;
- d. over een flexibel platform beschikken dat geschikt is voor het modelleren van een ruime waaier aan stresstests voor verschillende branches en risicotypes, op de wijze en op het tijdstip bepaald door de effectieve leiding;
- e. gegevens verzamelen van de hele organisatie, naargelang van de behoeften; en
- f. het mogelijk maken de aannames op eenvoudige wijze bij te stellen.

De toezichthouders verwachten van de ondernemingen dat zij de stresstests integreren in de ORSA. Mede hieruit zal blijken dat het stresstestprogramma geïntegreerd is in het risicobeheer. De ORSA moet toekomstgericht zijn en rekening houden met de impact van een ernstig scenario waardoor de onderneming getroffen zou kunnen worden. De ORSA moet aantonen dat stresstestrapporten het directiecomité en de raad van bestuur een diepgaand inzicht verschaffen in de materiële risico's waaraan de onderneming kan worden blootgesteld.

Opdat stresstests een betekenisvol onderdeel van het risicobeheerkader zouden vormen, moeten ze met gepaste regelmaat worden uitgevoerd. In sommige risicodomeinen moeten stresstests geregeld worden uitgevoerd. De algemene, groepsbrede stresstests moeten daarentegen niet zo frequent plaatsvinden. De frequentie van de stresstests moet in verhouding staan tot de risicodomeinen en de behoefte aan algemene ondernemingsbrede stresstests. Het stresstestprogramma moet ook ruimte laten voor het uitvoeren van ad-hocstresstests.

Het stresstestprogramma moet worden ondersteund door een passende infrastructuur en/of een adequaat gegevenskader die zowel borg staan voor flexibiliteit als voor passende kwaliteits- en controleniveaus. Deze infrastructuur en/of dit gegevenskader moeten afgestemd zijn op de omvang, de complexiteit, het risico- en het bedrijfsprofiel van de onderneming. Zij moeten de nodige ruimte bieden voor het uitvoeren van stresstests die betrekking hebben op alle materiële risico's waaraan de onderneming is blootgesteld. De onderneming moet erop toezien dat zij voldoende middelen uittrekt om dergelijke infrastructuren en/of gegevenskaders te ontwikkelen en in stand te houden, in voorkomend geval met inbegrip van de gepaste middelen en IT-systemen die een zowel kwantitatieve als kwalitatieve ondersteuning vormen voor een doeltreffende verzameling en verwerking van gegevens.

De stresstestinfrastructuur en/of het gegevenskader van een grensoverschrijdende groep moeten het mogelijk maken stresstests uit te voeren op verschillende niveaus van de organisatie, inclusief op consolidatieniveau, maar ook op het niveau van de belangrijke entiteiten. Indien de onderneming een gecentraliseerde aanpak hanteert voor haar risicobeheer en de stresstests hoofdzakelijk op het geconsolideerde niveau uitvoert, moet het stresstestprogramma de mogelijkheid bieden om de impact en

het resultaat van de stresstests op (geconsolideerd) groepsniveau toe te wijzen aan belangrijke entiteiten en/of branches.

GP 3 - De stresstestprogramma's moeten toelaten doeltreffende maatregelen te nemen en moeten input leveren voor de besluitvorming op alle gepaste managementniveaus van de onderneming.

Als onderdeel van een reeks risicobeheerinstrumenten ondersteunt het stresstestprogramma verschillende bedrijfsbeslissingen en -processen, inclusief strategische beslissingen. Bij het nemen van deze beslissingen wordt rekening gehouden met de tekortkomingen van de stresstests en met de beperkingen van de gehanteerde aannames.

Het directiecomité en de raad van bestuur zijn verantwoordelijk voor het evalueren van de relevante informatie die het stresstestprogramma oplevert, alsook voor het nemen van passende managementacties. Die maatregelen of acties kunnen variëren afhankelijk van de omstandigheden en van de andere beschikbare informatie (zie ook GP 15 voor de specifieke managementacties en risicobeperkende maatregelen als reactie op de informatie die de stresstests opleveren). Voorbeelden van dergelijke acties zijn:

- a. het gebruik van risicobeperkingstechnieken;
- b. het afbouwen van risicoposities of activiteiten in specifieke sectoren, landen, regio's of portefeuilles;
- c. het herzien van de kapitaaltoereikendheid;
- d. het herzien van de strategie;
- e. het herzien van de risicobereidheid.

De resultaten van de stresstests moeten ook worden gebruikt als input om de risicobereidheid van de onderneming te bepalen en risicolimieten vast te stellen. Voorts wordt dit resultaat gebruikt als planningsinstrument om de doeltreffendheid van de nieuwe en bestaande bedrijfsstrategieën en de impact ervan op het kapitaalgebruik te bepalen. Uit de stresstestresultaten kan blijken dat een onderneming tevreden is met de gevolgen van de verhouding tussen risico en rendement. Anderzijds kan een instelling ook besluiten om het risico van haar portefeuille af te bouwen.

GP 4 - Om de implementatie van het stresstestprogramma te vergemakkelijken, moet de onderneming over duidelijke schriftelijke beleidslijnen en -procedures beschikken en duidelijk de verantwoordelijkheden en middelen omschrijven en toewijzen.

Het stresstestprogramma moet worden geregeld door interne beleidslijnen en procedures en er moeten duidelijke verantwoordelijkheden worden toegewezen voor het algemeen stresstestprogramma van de onderneming.

De volgende aspecten moeten gedetailleerd aan bod komen in de beleidslijnen en procedures voor het stresstestprogramma:

- a. de types stresstests en het hoofddoel van elke component van het programma;
- b. de frequentie van stresstestoefeningen, die wellicht zal variëren volgens het type en het doel;
- c. de methodologische gegevens van elke component, inclusief de beschrijving van relevante scenario's en de rol van deskundig advies; en
- d. de bedrijfsaannames en geplande herstelmaatregelen, op basis van het doel, het type en het resultaat van de stresstests, inclusief een beoordeling van de haalbaarheid van de corrigerende maatregelen in stresssituaties en in een veranderende bedrijfsomgeving.

De onderneming moet ervoor zorgen dat zij voldoende middelen toewijst en expliciete procedures ontwikkelt om toekomstgerichte stresstests te kunnen uitvoeren. Zij dient de aannames en de fundamentele onderliggende elementen van elke stresstestoefening te documenteren. Hiermee worden, enerzijds, de redenering en de beoordelingen bedoeld die aan de basis liggen van de gekozen scenario's en, anderzijds, de gevoeligheid van de stresstestresultaten voor het geheel van scenario's en de strengheid ervan, alsook voor het geheel van bedrijfsaannames en geplande herstelmaatregelen.

GP 5 - De onderneming moet haar stresstestprogramma geregeld herzien en de doeltreffendheid en geschiktheid voor het beoogde doel ervan beoordelen.

De doeltreffendheid en de robuustheid van de stresstests moeten geregeld worden beoordeeld, zowel kwalitatief als kwantitatief, in het licht van de veranderende externe omstandigheden, teneinde te waarborgen dat ze up-to-date zijn. De frequentie van de beoordeling van de verschillende onderdelen van het stresstestprogramma moet op gepaste wijze worden vastgesteld. In dit proces is een centrale rol weggelegd voor een onafhankelijke controlefunctie, bv. de risicobeheerfunctie.

Onder meer de volgende aspecten van het stresstestprogramma moeten worden beoordeeld:

- a. de doeltreffendheid van het programma bij het bereiken van de vooropgezette doelstellingen;
- b. de nood aan verdere ontwikkeling;
- c. de systeemimplementatie;
- d. het toezicht door het management;
- e. de gehanteerde bedrijfs- en/of managementaannames;
- f. andere aannames waarvoor geopteerd werd;
- g. de kwaliteit van de gegevens;
- h. de documentatie.

Opdat het stresstestprogramma (bv. ontwerp, scenario's, gebruik van deskundig advies en resultaten) gedegen en robuust zou zijn, moet het worden afgetoetst aan diverse inzichten die afkomstig zijn van de gehele onderneming. Daarvoor is overleg nodig tussen risicobeheerders (actuarissen), economen, businessmanagers en andere relevante deskundigen, vooraleer het stresstestprogramma ter toetsing aan de effectieve leiding wordt overgemaakt. Bij risicobeheerders en businessmanagers zal deze toetsing wellicht toegespitst zijn op het gebruik en de adequatie van het stresstestprogramma vanuit een bedrijfsperspectief. De inbreng van deskundigen in de macro-economische analyses zullen ongetwijfeld uiterst waardevol zijn voor het selecteren van scenario's en het valideren van de stresstestresultaten. Verschillende deskundigen bij dit proces betrekken, biedt een bijkomende waarborg dat het stresstestprogramma zowel kwantitatief als kwalitatief goed getoetst wordt.

II. Stresstestmethodologieën

Het gebruik van passende methodologieën bij stresstestprogramma's is essentieel om de doelstellingen ervan te bereiken. Deze GP's schrijven geen methodologieën voor, maar zijn bedoeld om de stresstestpraktijken van de ondernemingen te verbeteren, met name door aan te geven voor welke types methodologieën een onderneming kan opteren bij het ontwerpen van haar stresstestprogramma, dat afgestemd moet zijn op de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die aan haar activiteiten zijn verbonden. Algemeen gezien moet een doeltreffend stresstestprogramma bestaan uit, enerzijds, gevoeligheidsanalyses (analyses die gericht zijn op een enkele factor of eenvoudige analyses die gericht zijn op diverse factoren) en, anderzijds, scenarioanalyses voor alle materiële risico's op verschillende niveaus van de onderneming. De combinatie van benaderingen en hun mate van detaillering hangt af van de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten.

II.A. Gevoeligheidsanalyse

GP 6 - De onderneming moet gevoeligheidsanalyses uitvoeren met betrekking tot specifieke portefeuilles of risico's.

Bij een gevoeligheidsanalyse wordt één risicofactor gewijzigd om de gevoeligheid van de onderneming voor die risicofactor te beoordelen. De ondernemingen kunnen bijvoorbeeld uitgaan van een eenvoudige stressverhoging door een wijziging in de rentevoet, in de spreads, in de wanbetaling van hun grootste tegenpartijen of herverzekeraar op niveau van individuele of geaggregeerde tegenpartijen (bv. regio's, economische sectoren etc.), of in een toename van de vervalpercentages. Dergelijke analyses verschaffen informatie over de belangrijkste risico's en geven een beter inzicht in de potentiële risicoconcentraties in één of meerdere risicofactoren.

In een eerste fase moet de onderneming de relevante risicofactoren identificeren, waaronder macro-economische marktrisicofactoren (bv. rentevoeten, aandelen, vastgoed, enz.), kredietrisicofactoren (bv.

een verandering in de spreads, PD's, LD's, enz.), financiële risicofactoren (bv. een toename van de volatiliteit op de markten van financiële instrumenten, inflatie, enz.), verzekerings-technische risicofactoren (bv. langlevensrisico, ongevallenrisico, ziekterisico, rampenrisico, enz.), andere gebeurtenissen (bv. operationele risico's, politieke risico's, gebeurtenissen die een invloed hebben op een bepaalde regio of op overheden, enz.).

Vervolgens moet de onderneming de aldus geïdentificeerde risicofactoren in meerdere of mindere mate onder druk zetten. De mate van stress die moet worden toegepast op een enkele factor wordt wellicht mede bepaald door de langdurige ervaring met historische gegevens. Toch wordt de ondernemingen aangeraden om, in aanvulling hierop, hypothetische schokken toe te passen om aldus de kwetsbaarheid van de onderneming voor specifieke risicofactoren te testen.

De onderneming kan gevoeligheidsanalyses uitvoeren voor specifieke risicogebieden, en dit zowel op het niveau van individuele risicoposities, portefeuilles of entiteiten, als voor de gehele groep, aangezien de gevoeligheidsanalyse zich wellicht leent voor stresstests voor specifieke risico's.

Verder kunnen de gevoeligheidsanalyses die gericht zijn op een enkele factor worden aangevuld met eenvoudige analyses die gericht zijn op diverse factoren, waarbij er vanuit gegaan wordt dat verschillende risico's tegelijkertijd optreden, zonder dat noodzakelijkerwijs wordt gedacht aan een scenario.

II.B. Scenarioanalyse

GP 7 - De onderneming moet scenarioanalyses uitvoeren in het kader van haar stresstests. Deze scenario's moeten (i) dynamisch en toekomstgericht zijn en (ii) rekening houden met het gelijktijdig plaatsvinden van gebeurtenissen waar de volledige onderneming bij betrokken is.

Het analyseren van toekomstgerichte, hypothetische scenario's vormt een essentieel onderdeel van de stresstests die ondernemingen moeten opnemen in hun stresstestprogramma's.

Als uitgangspunt voor de opstelling van een hypothetisch scenario kunnen parameters worden genomen die betrekking hebben op risico's die zich in het verleden hebben voorgedaan. Uitsluitend uitgaan van historische gegevens is evenwel onvoldoende gebleken. Puur historische scenario's kunnen weliswaar inzicht geven in de impact van gebeurtenissen, maar niet in de samenloop van gebeurtenissen die zich kan voordoen. Bovendien hebben historische scenario's, omdat ze uitsluitend op het verleden zijn gericht, de neiging om recente ontwikkelingen en bestaande kwetsbaarheden te verwaarlozen. Daarom moeten scenario-ontwerpen toekomstgericht zijn, wat betekent dat zij rekening moeten houden met systematische en ondernemingsspecifieke veranderingen in het heden en in de nabije toekomst.

De ondernemingen dienen verschillende scenario's uit te werken waarbij verschillende gebeurtenissen aan bod komen en verschillende graden van ernst. Aan de eis om in verschillende graden van ernst te voorzien, kan worden tegemoetgekomen door verschillende gebeurtenissen te analyseren, maar idealiter moeten er in het programma verschillende gebeurtenissen met verschillende graden van ernst worden opgenomen. Bovendien moeten de scenario's:

- a. Alle materiële risico's behandelen die de onderneming loopt. Geen enkel materieel risico mag buiten beschouwing worden gelaten;
- b. De belangrijkste risicofactoren behandelen waaraan de onderneming blootgesteld kan zijn. Daartoe kan gebruik gemaakt worden van de resultaten verkregen uit gevoeligheidsanalyses die gericht zijn op een enkele risicofactor om scenario's uit te werken waarbij de stress tegelijkertijd wordt opgevoerd voor een gecombineerde set van relevante risicofactoren. Geen enkele materiële risicofactor mag ongewijzigd of buiten beschouwing worden gelaten;
- c. Belangrijke ondernemingsspecifieke kwetsbaarheden behandelen, meer bepaald de regio- en sectorgebonden kenmerken van de onderneming en de risicoposities ingevolge specifieke producten of branches.
- d. Een narratief scenario omvatten dat verschillende uitlokkende gebeurtenissen (triggering events) dekt, zoals het monetair beleid, de ontwikkelingen in de financiële sector, de grondstofprijzen, politieke gebeurtenissen en natuurrampen. Narratief betekent in dit opzicht dat het gezamenlijk evolueren van risicofactoren en de reactie van de markspelers en de

- verzekeringnemers hierop niet onwaarschijnlijk of paradoxaal zijn, maar een consistent beeld schetsen van een mogelijke algemene toekomstige situatie;
- e. intern consistent zijn, zodat de verschillende risicofactoren zich onderling op consistente wijze gedragen in een stresstest;
  - f. Rekening houden met technologische ontwikkelingen zoals pas ontwikkelde en gesofisticeerde financiële producten en hun interactie met meer traditionele producten;
  - g. Toekomstgericht zijn en rekening houden met ernstige resultaten.

De onderneming moet de tijdshorizon van de stresstests afstemmen op de kenmerken van haar activa- en passivaportefeuille, zoals, in voorkomend geval, de looptijd van de onder druk gezette risicoposities, alsook het risicoprofiel en de doelstellingen van de betrokken oefening.

Er wordt verwacht dat de ondernemingen voor de materiële klimaatgerelateerde (fysieke en transitie-) risico's die zij hebben geïdentificeerd in ten minste twee langetermijnsenario's voorzien. Er wordt aanbevolen om, waar nodig, de volgende scenario's uit te werken:

- een scenario waarin de gevolgen van een opwarming van 2 graden, maar bij voorkeur van 1,5 graad, worden beoordeeld; en
- een scenario waarin de gevolgen van een opwarming van meer dan 2 graden worden beoordeeld.

Er wordt verwacht dat de ondernemingen de langetermijnsenario's van klimaatverandering ten minste om de drie jaar of in geval van een materiële verandering herzien. Gelet op de onzekerheid die eraan verbonden is, mogen de langetermijnsenario's minder gedetailleerd zijn dan de kortetermijnsenario's.

Ondernemingen die geen ervaring hebben met dergelijke analyses mogen zich voorlopig, tot 2024, beperken tot kwalitatieve langetermijnsenario's. Er wordt verwacht dat de ondernemingen hun analyse jaarlijks verbeteren.

GP 8 - De onderneming moet gepaste en zinvolle mechanismen invoeren voor het omzetten van scenario's in relevante interne risicoparameters die een inzicht verschaffen in de risico's op het niveau van de entiteit of de groep.

Voor het uitwerken van een scenario zijn expliciete ramingen of aannames vereist over de onderlinge afhankelijkheid van de onderliggende risicofactoren. Het gekozen scenario moet worden toegepast op alle relevante posities (binnen en buiten balanstelling) van de onderneming.

Het is van cruciaal belang dat het samenstellen van het scenario en de omzetting van de macro-economische variabelen in interne risicoparameters, op consistente wijze gebeurt.

Om na te gaan welke verbanden er zijn tussen externe factoren en interne verliezen of onder druk gezette risicoparameters, zullen de ondernemingen zich waarschijnlijk in de eerste plaats baseren op hun eigen ervaring en op hun eigen analyses, eventueel aangevuld met onderzoek en soms met richtsnoeren van de toezichhouders. Benchmarks, bijvoorbeeld deze die gebaseerd zijn op onderzoek, mogen kwantitatief of kwalitatief zijn.

Gelet op de complexiteit van het modelleren van hypothetische en op de macro-economie gebaseerde scenario's:

- a. Moet de onderneming zich bewust zijn van het risico dat het model zelf inhoudt. Het is dan ook belangrijk om de aannames en de werking van het model geregeld en op conservatieve wijze te laten controleren door deskundigen en een voorzichtige modelleringsmethode te hanteren teneinde rekening te houden met het risico dat aan het model gekoppeld is; en
- b. kan het aangewezen zijn een zekere voorzichtigheid aan de dag te leggen bij het uitwerken van aannames die moeilijk kwantificeerbaar zijn (bv. diversificatie), maar die het resultaat van het model beïnvloeden. Bovendien dient de onderneming rekening te houden met de onderlinge afhankelijkheden die niet in het model zijn opgenomen en dient zij de mogelijkheid om ze er alsnog in op te nemen geregeld te overwegen.

Bij het omzetten van externe variabelen of gebeurtenissen in interne verliezen of verhoogde risicoparameters zullen ook een aantal moeilijkheden rijzen. De onderneming moet zich bewust zijn van de

mogelijke dynamische interacties tussen risicofactoren, alsook van de effecten op de activa, de passiva en de buitenbalanspositie.

Een diepgaand (en probabilistisch) inzicht in hoe macro-economische variabelen en ondernemingsspecifieke effecten de instelling kunnen beïnvloeden op elk gegeven moment in de tijd, is belangrijk bij het modelleren van stresstests. Idealiter moet die omzetting uitgaan van kwantitatieve modellen als de beschikbare gegevens voldoende talrijk zijn, en gebaseerd zijn op het oordeel van deskundigen met ondersteunende kwantitatieve analyse als de gegevens relatief schaars zijn.

GP 9 - Feedbackeffecten moeten deel uitmaken van de scenariostresstests.

De stresstest moet expliciet de onderlinge afhankelijkheden identificeren, bijvoorbeeld tussen economische regio's en tussen economische sectoren. Het overkoepelende scenario moet rekening houden met de negatieve dynamiek van feedback, bijvoorbeeld door interacties tussen waarderingen van activa en passiva, verliesabsorberend vermogen, solvabiliteitsvereisten, enz.

Het kan zeer moeilijk zijn om feedbackeffecten kwantitatief te modelleren aangezien ze de reactie en het gedrag van andere markspelers in ongunstige omstandigheden omvat. Derhalve is het de onderneming toegestaan om kwalitatieve beoordelingen te maken van de feedbackeffecten van stresssituaties. Zo kan zij bijvoorbeeld nagaan hoe de feedbackeffecten de aannames rond de hieronder besproken managementacties zouden beïnvloeden. Deze aannames moeten worden gedocumenteerd en ter controle worden voorgelegd aan de effectieve leiding.

II.C. Ernst van de scenario's

GP 10 - Bij stresstests moet worden uitgegaan van uitzonderlijke maar plausibele gebeurtenissen. Het stresstestprogramma moet bestaan uit een reeks scenario's met verschillende graden van ernst, waaronder het scenario van een sterke economische neergang.

Ervoor zorgen dat stressscenario's voldoende ernstig zijn, is een van de voorwaarden om te waarborgen dat de stresstests:

- a. relevante informatie opleveren die toelaten de stabiliteit van de onderneming en van het financiële stelsel in elke fase van de economische cyclus te versterken; en
- b. consistent worden toegepast in de hele onderneming, ook al is eenzelfde scenario niet altijd even ernstig voor alle branches.

Er moet gewerkt worden met verschillende graden van ernst, zowel voor de gevoeligheidsanalyses als voor de scenariostresstests. Bij de tests die gericht zijn op het kapitaalbeheer moet evenwel ten minste worden uitgegaan van een sterke economische neergang.

De mate van ernst moet worden afgestemd op de specifieke kwetsbaarheden van de activa en de specifieke branches van de onderneming, die niet noodzakelijk dezelfde zijn als die van de volledige markt.

Bij het uitvoeren van de stresstest of scenarioanalyses dient de onderneming zich te behoeden dat het gesimuleerde scenario een voldoende materiële impact heeft op de solvabiliteitspositie. De strengheid van het scenario dient hierbij worden afgetoetst aan stresstests die worden uitgevoerd in het kader van IMF, EIOPA en NBB stresstesttoefeningen.

De aanname van een lineaire respons van de resultaten op onder druk gezette parameters kan niet altijd worden gehandhaafd. Het is dan ook van belang dat de ondernemingen zich bewust zijn van de niet-lineaire interacties tussen onder druk gezette parameters. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat bepaalde risicobeperkingsstrategieën pas vanaf een bepaalde mate van stress ontoereikend blijken te zijn - of, integendeel, dan pas effect sorteren.

De scenario's kunnen absolute of relatieve wijzigingen in parameters bevatten. Een absoluut scenario is een scenario dat, waar men zich ook bevindt in de economische cyclus, altijd dezelfde mate van ernst handhaaft. Bij een neergang bijvoorbeeld zou de stress een kleinere impact hebben dan in een gunstige economische omgeving. Een relatief scenario heeft daarentegen betrekking op de huidige situatie en zou dus een grotere impact kunnen hebben bij een economische neergang. De kans is klein dat stressscenario's volledig absoluut of relatief zijn. Het is echter belangrijk dat de onderneming zich bewust

is van de impact van absolute en/of relatieve veranderingen op de ernst van de gekozen scenario's. De onderneming moet kunnen uitleggen waarom ze absolute of relatieve stressscenario's overweegt.

De onderneming moet haar kapitaalbehoeften en -middelen bekijken in een plausibel macro-economisch basisscenario en in een ernstiger stressscenario. De onderneming moet ook kunnen aangeven welke prognoses aan de basis liggen van haar kapitaalbeheer in het basisscenario.

De onderneming kan aan de hand van het scenario dat is vastgelegd in haar reverse stresstestprogramma de gepaste graag van ernst van haar stresstests voor haar eigen vermogen beoordelen (zie verder). Analyseren hoe de stresstests die peilen naar het eigen vermogen zich verhouden tot de reverse stresstests, kan de effectieve leiding helpen om aan te tonen dat de graad van ernst van het stressscenario een passend niveau bereikt.

Bij het ontwikkelen van scenario's van sterke neergang moet de onderneming in de mate van het mogelijke streven naar plausibiliteit.

II.D. Reverse stresstests

Bij een reverse stresstest wordt uitgegaan van een opmerkelijk negatief resultaat en nagegaan wat precies de oorzaken en consequenties zijn die tot een dergelijk resultaat hebben kunnen leiden. Zo vormt bijvoorbeeld een scenario of een combinatie van scenario's die de uitvoerbaarheid van het bedrijfsmodel van de onderneming bedreigt, een zeer nuttig risicobeheerinstrument voor het identificeren van mogelijke combinaties van gebeurtenissen en risicoconcentraties in een onderneming die bij reguliere stresstests niet altijd in aanmerking worden genomen. Een van de hoofddoelstellingen van de reverse stresstests is voorkomen dat "disaster myopia" (blindheid voor grote risico's) optreedt en vermijden dat een vals gevoel van veiligheid ontstaat wanneer bij de reguliere stresstests beheersbare impacten worden geïdentificeerd. Het gehanteerde scenario voor de reverse stresstests moet relevant blijven voor de onderneming.

GP 11 - De onderneming moet de reeks stresstests die ze uitvoert, aanvullen met reverse stresstests, die een van haar risicobeheerinstrumenten vormen.

In deze GP's wordt niet één enkele methodologie voor reverse stresstests naar voren geschoven. Deze tests worden ontwikkeld rond oorzaken, consequenties en impact. Al deze elementen zijn relevant en kunnen elk als uitgangspunt worden genomen. Bovendien kunnen zowel kwalitatieve als kwantitatieve benaderingen adequaat zijn, afhankelijk van de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's van de onderneming. Zo kunnen reverse stresstest voor eenvoudige en kleine risico's bijvoorbeeld bestaan uit een kwalitatieve bespreking, op het niveau van de effectieve leiding, van de voornaamste risicofactoren en hun mogelijke combinatie in het licht van het risicoprofiel van de onderneming. Als alternatief kan een meer gesofisticeerde kwantitatieve benadering worden gebruikt waarbij wordt uitgegaan van een gegeven verliesniveau of een andere impact op de balans (bv. wijzigingen in de solvabiliteitsratio's) om vervolgens op een kwantitatieve manier in achterwaartse richting te werken voor het blootleggen van de risicofactoren, en te bepalen hoe groot de beweging moet zijn om de situatie te veroorzaken.

Reverse stresstests zijn risicobeheerinstrumenten die een nuttige aanvulling vormen op de "gebruikelijke" stresstests, die de resultaten van vooraf vastgestelde scenario's onderzoeken. Reverse stresstests zijn nuttige risicobeheerinstrumenten omdat ze inzicht verschaffen in de potentiële breuklijnen in de bedrijfsvoering. Reverse stresstests worden niet verondersteld te resulteren in een herziening van het kapitaalbeheer, noch in aanvullende kapitaalvereisten. Hun nut als risicobeheerinstrument is veeleer het uitwerken van scenario's, en van de onderliggende dynamiek van de risicofactoren in die scenario's, die ertoe kunnen leiden dat het bedrijfsmodel van de onderneming faalt. Een dergelijke analyse is nuttig voor de beoordeling van de aannames over het bedrijfsmodel, de bedrijfsstrategie en het kapitaalplan. Het resultaat van reverse stresstests kan ook gebruikt worden voor het toezicht en het noodplanning.

Alle ondernemingen moeten geregeld reverse stresstests uitvoeren in het kader van hun ORSA. Aanvankelijk kan bij het verrichten van reverse stresstests het kwalitatieve aspect meer worden benadrukt dan bij andere types van stresstests. De effectieve leiding gaat dan na welke soorten gebeurtenissen tot insolventie kunnen leiden.

Zelfs grote ondernemingen kunnen veeleer op kwaliteit gerichte reverse stresstests uitvoeren, waarbij gefocust wordt op gebeurtenissen en op de verwezenlijking van risicoconcentraties die ertoe kunnen leiden dat hun bedrijfsmodel onuitvoerbaar wordt. Naarmate er ervaring ter zake wordt opgebouwd, kunnen deze eerste reverse stresstests verder uitgewerkt en opgenomen worden in meer gesofisticeerde kwalitatieve en kwantitatieve benaderingen die ontwikkeld zijn voor andere stresstests. Niettemin dient bij de beoordeling van de impact van schokken op de solvabiliteit van de onderneming rekening te worden gehouden, in de mate van het mogelijke en zelfs als het een kwalitatieve beoordeling betreft, met de onmiddellijke effecten en met de feedbackeffecten. Doorheen de reverse stresstests moet een duidelijke narratieve lijn lopen teneinde de kwetsbare punten van de onderneming op te sporen en de niet-lineaire effecten en de feedback volkomen te begrijpen. Aldus zijn reverse stresstests meer dan een eenvoudige gevoeligheidsanalyse waarbij bijvoorbeeld een relevante parameter op een extreem niveau gebracht wordt.

III. Stresstests met betrekking tot een portefeuille of individuele risico's en groepsbrede stresstests

Stresstestprogramma's moeten alle materiële risico's omvatten (zowel in als buiten balanstelling) waaraan de onderneming is blootgesteld. Opdat ze doeltreffend zouden zijn, moet bij het uitvoeren van stresstests een multidimensionale benadering gehanteerd worden die rekening houdt met de risico's op verschillende niveaus in de onderneming. In dat opzicht zou het toepassingsgebied van de stresstests, conform het evenredigheidsbeginsel, kunnen variëren van een eenvoudige gevoeligheidsanalyse met betrekking tot een portefeuille tot uitgebreide groepsbrede scenario-stresstests met de grootst mogelijke reikwijdte.

III.A. Stresstests met betrekking tot een portefeuille en individuele risico's

GP 12 - De onderneming moet stresstests uitvoeren met betrekking tot specifieke portefeuilles en specifieke risicotypes waaraan ze is blootgesteld. Daarbij moet zij aandacht besteden aan veranderingen in de correlaties tussen de risico's die geïdentificeerd zijn voor een welbepaalde activa- of passivaportefeuille.

Het is belangrijk stresstests uit te voeren met betrekking tot individuele portefeuilles en daarbij zowel gevoeligheidsanalyses als scenarioanalyses te gebruiken. De onderneming moet nagaan welke stressgebeurtenissen een zware impact hebben op een welbepaalde activa- of passivaportefeuille. Voor een hypotheekportefeuille bijvoorbeeld zouden een daling van de huizenprijzen, een hoge werkloosheid en een daling van het bbp de parameters kunnen vormen voor een ernstig scenario. Voor verzekeringsportefeuilles, die aan andere risicofactoren (bv. biometrische risico's, ongevalsrisico's of rampenrisico's) zijn blootgesteld, moeten andere stressscenario's worden toegepast

De onderneming moet ervoor zorgen dat ze haar portefeuilles en branches onder druk zet teneinde de risicoconcentraties op te sporen die in haar activiteiten kunnen ontstaan. Bij het uitvoeren van stresstests moet de onderneming rekening houden met veranderingen in de correlaties tussen risico's alsook met de interacties tussen risicotypes, in het bijzonder in stresssituaties.

III.B. Groepsbrede stresstests

GP 13 - Stresstests voor een scala aan risico's moeten op groepsbrede basis worden uitgevoerd om een volledig en holistisch beeld te schetsen van de risico's die de onderneming loopt.

Risico's op groepsniveau worden mogelijk niet goed weerspiegeld door een eenvoudige samenvoeging van de resultaten van de stresstests voor individuele risicogebieden of branches. Het is eveneens mogelijk dat daarbij niet op gepaste wijze rekening wordt gehouden met de correlaties, de compensatie van individuele risicoposities en de concentraties, en het gevaar bestaat dat bepaalde risico's dubbel worden geteld of dat de impact van een stressscenario wordt onderschat. Bovendien kunnen er zich op groepsniveau specifieke groepsrisico's voordoen.

Daarom moeten er op groepsniveau stresstests worden uitgevoerd voor alle materiële risico's. Zodra de materiële risico's in kaart zijn gebracht, moeten de ondernemingen hieruit afleiden welke de materiële risicofactoren zijn waarmee gewerkt zal worden voor de groepsbrede stresstests. Bij het onderzoeken van de risico's op groepsniveau moeten de risicoconcentraties op een holistische wijze worden benaderd. Een

dergelijke benadering laat toe een beter inzicht te verwerven in de correlaties tussen en binnen de risicocategorieën.

Afhankelijk van de organisatiestructuur en het bedrijfsmodel van de groep is het mogelijk dat voor een volledige beoordeling van alle risico's waaraan de groep is blootgesteld, stresstests moeten worden uitgevoerd zowel op geconsolideerd niveau als op het niveau van belangrijke entiteiten, waar de stresstests in voorkomend geval op individueel niveau en/of op gesubconsolideerd niveau kunnen worden verricht. Van financiële conglomeraten wordt bijvoorbeeld verwacht dat ze ook rekening houden met de risico's die voortvloeien uit hun bankactiviteiten. Een onderneming die internationaal actief is, moet dan weer stresstests uitvoeren op het niveau van de bedrijfseenheden die zich in specifieke geografische regio's bevinden of tot specifieke bedrijfssectoren of branches behoren. De concrete invulling van een ernstig stressscenario kan immers verschillend zijn naargelang de activiteiten en de geografische regio.

Groepsbrede stresstests moeten geïntegreerd zijn in het kader voor risicobeheer van de groep en moeten worden aangevuld met inzichten afkomstig van de gehele organisatie. Dat is ook het geval voor de keuze van de scenario's en voor alle aannames die gebruikt worden in de stresstestprogramma's.

IV. Resultaten van stresstestprogramma's en managementacties

GP 14 - De onderneming moet uit haar stresstests lessen trekken voor haar kapitaalvereisten en middelen. Zij gaat na welke impact het stresstestprogramma heeft op haar balans.

Een van de voornaamste gegevens die uit stresstests naar voren komen is de raming van de verliezen in een reeks scenario's. Het doel is na te gaan in welke mate de onderneming in staat is verliezen te absorberen die het gevolg zijn van de verschillende schokken waarin deze scenario's voorzien.

Bij het uitvoeren van stresstests is het van cruciaal belang dat een raming wordt gemaakt van potentiële verliezen die kunnen voortvloeien uit een specifieke configuratie van variabelen die intern of exogeen worden bepaald.

GP 15 - De onderneming moet geloofwaardige managementacties vaststellen waarmee zij gevolg geeft aan de informatie die de stresstests opleveren en waarmee zij haar solvabiliteit permanent verzekert tijdens het stressscenario en erna.

De onderneming moet nadenken over een breed spectrum van risicobeperkingstechnieken en noodplannen teneinde zich te wapenen tegen een reeks plausibele stresssituaties (niet noodzakelijk reverse stresstests). Daarbij moet zij zich concentreren op ten minste één ernstig maar plausibel negatief scenario.

Om haar mogelijke reacties op een stresssituatie te kunnen beoordelen, moet de onderneming nagaan welke de meest pertinente acties zijn en wanneer zij die het best onderneemt. Sommige acties kunnen onmiddellijk moeten worden ondernomen. Andere kunnen afhankelijk zijn van specifieke gebeurtenissen. Bijgevolg moeten de triggers voor het ondernemen van actie op voorhand duidelijk worden gedefinieerd. Nog andere acties kunnen mogelijk door het management te nemen maatregelen zijn. Deze maatregelen moeten dan vooraf worden vastgesteld en goedgekeurd (bijvoorbeeld: de aandeelhouders moeten ervan op de hoogte worden gebracht dat de dividenden in bepaalde omstandigheden kunnen worden verminderd). De onderneming mag haar capaciteit om risicobeperkende managementmaatregelen te nemen niet overschatten. Zij moet immers rekening houden met de mogelijke impact van stressscenario's op andere marktspelers (kapitaal ophalen in gespannen marktomstandigheden kan bijvoorbeeld een hele uitdaging vormen).

Bij het analyseren van de impact van managementacties moet de onderneming een verklaring geven voor de impact van de stresstests op zowel bruto- als nettobasis. Op brutobasis betekent dat rekening wordt gehouden met de aannames betreffende de strategie, de groei en de bijbehorende inkomsten, maar niet met de concrete managementacties in stresssituaties, zoals wanneer een branche wordt stopgezet of kapitaal wordt opgehaald.

Het directiecomité en de raad van bestuur zijn verantwoordelijk voor het evalueren van de relevante informatie die het stresstestprogramma oplevert, alsook voor het nemen van passende managementacties. Die maatregelen of acties kunnen variëren afhankelijk van de omstandigheden en van de andere

beschikbare informatie (zie ook GP 15 voor de specifieke managementacties en risicobeperkende maatregelen als reactie op de informatie die de stresstests opleveren).

Voorbeelden van managementacties en risicobeperkende maatregelen zijn:

- a. een herziening van de risicobereidheid;
- b. aanpassingen in de algemene strategie en het bedrijfsplan, in het bijzonder een beperking van de blootstellingen aan welbepaalde sectoren, landen, regio's, instrumenten of portefeuilles;
- c. het gebruik van risicobeperkingstechnieken;
- d. een herziening van de kapitaaltoereikendheid of aantrekken van kapitaal.

Een van de maatregelen die het management kan nemen is het aantrekken van aanvullend kapitaal. De aanwezigheid van een kapitaalbuffer, van een passende kwaliteit, kan een significante risicobeperkende factor zijn. Als er meer kapitaal beschikbaar is, heeft het management immers meer armslag bij het nemen van risicobeperkende maatregelen.

In een nood- of herstelplan moet zijn vastgelegd welke noodmaatregelen genomen dienen te worden ingeval de standaardmaatregelen in de meeste ongunstige scenario's inadequaat blijken te zijn. Bij het opstellen van haar noodplannen moet de onderneming rekening houden met een verminderde efficiëntie in zeer ernstige stresssituaties.

V. Stresstests in het kader van de ORSA

GP 16 - De onderneming moet de betrouwbaarheid van haar kapitaalbeheer beoordelen op basis van de stresstestresultaten.

De stresstestresultaten moeten worden aangewend om te beoordelen in welke mate het kapitaalplan uitvoerbaar is in ongunstige omstandigheden. Opdat de stresstests doeltreffend zouden zijn voor het kapitaalbeheer, moet een hele reeks scenario's worden gebruikt, waaronder ten minste één ongunstig economisch scenario dat ernstig maar plausibel is, zoals een sterke economische neergang. De stresstests moeten groepsbreed zijn en alle relevante risicodomeinen en belangrijke entiteiten van de onderneming omvatten.

De stresstests moeten toekomstgericht zijn en dezelfde periode beslaan als de ORSA van de onderneming. Zij moeten ten minste even regelmatig worden geactualiseerd als de ORSA en alle entiteiten weerspiegelen waarvoor ORSA's voor de groep vereist zijn. De selectie van een passende tijdschikhorizon voor de toekomstgerichte stresstests die verricht worden in het kader van het kapitaalbeheer dient te variëren naargelang van de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's van de onderneming.

De scenario's die worden gebruikt voor de stresstests die betrekking hebben op het kapitaalbeheer moeten rekening houden met alle materiële risico's waaraan de onderneming is blootgesteld, inclusief alle risico's van Pijler I en alle relevante risico's van Pijler 2 (ORSA). Het is mogelijk dat de onderneming daarvoor een combinatie moet maken van individuele stresstests voor specifieke risicodomeinen of een holistische, groepsbrede stresstest moeten uitvoeren.

GP 17 - Stresstests moeten consistent zijn met de risicobereidheid en -strategie van de onderneming. Zij moeten geloofwaardige risicobeperkende managementacties bevatten.

Als onderdeel van haar stresstestprogramma's moet de onderneming stresstests ontwikkelen die consistent zijn met haar risicobereidheid en haar algemene strategie (met inbegrip van haar bedrijfsstrategie) zoals vastgesteld door de raad van bestuur. De onderneming moet aantonen dat er een duidelijk verband bestaat tussen, enerzijds, haar risicobereidheid, bedrijfsstrategie en kapitaalbeheer, en, anderzijds, haar stresstestprogramma's. Zij moet in het bijzonder beoordelen en kunnen bewijzen (aan de hand van geloofwaardige managementacties, risicobeperkende plannen en andere concrete maatregelen, waaronder wijzigingen in de bedrijfsstrategie, versterking van de kapitaalbasis en/of andere nood-/herstelplannen) dat zij, in een stresssituatie die consistent is met haar risicobereidheid, in staat is om haar kapitaal te handhaven op een niveau boven de reglementaire solvabiliteitskapitaalvereisten.

In de aannames die worden gebruikt in de stresstests moet zeer nauwkeurig zijn aangegeven welke houding de onderneming kan aannemen in stressvolle periodes. Die houding moet consistent zijn met haar vastgestelde risicobereidheid en bedrijfsstrategie. Om als geloofwaardig te kunnen worden beschouwd,

moeten managementacties die gebaseerd zijn op wijzigingen in de bedrijfsstrategie, vooraf worden geïdentificeerd, besproken en goedgekeurd op de hoogste niveaus van de onderneming.

De onderneming moet de resultaten van haar stresstests documenteren, zowel met als zonder managementacties. Managementacties die gericht zijn op het beperken van de impact van een stresssituatie moeten duidelijk worden gedocumenteerd, wat ook inhoudt dat uitleg wordt gegeven ter rechtvaardiging van de geloofwaardigheid en de haalbaarheid van dergelijke acties in een stresssituatie. Acties zoals de verkoop van activa, de toepassing van risicobeperkingsmaatregelen, het aantrekken van kapitaal, kapitaalinjecties door andere entiteiten van de groep en snelle veranderingen in de bedrijfsstrategieën moeten in stresssituaties steeds met de nodige voorzichtigheid worden behandeld.

GP 18 - De onderneming moet de cessie van risico op basis van risicolimiteringstechnieken beoordelen door middel van stresstesten.

Het gebruik van risicolimiteringstechnieken kan een impact hebben op het risicoprofiel van de onderneming. Dit kan mogelijk leiden tot afwijkingen tussen haar risicoprofiel en de aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van het SCR. Door middel van stresstesten voor en na het gebruik van risicolimiteringstechnieken moet de onderneming inschatten wat de impact van de techniek is en of de berekening van de SCR nog steeds in lijn is met de aannames onderliggende aan de SCR. Een bijzondere aandacht moet in dit kader besteed worden aan tegenpartijrisico, concentratierisico en basisrisico.

GP 19 - De onderneming moet systemische risico's beoordelen door middel van macro-economische stresstesten.

De onderneming moet de macroeconomische context opvolgen en de sectorwijde ontwikkelingen analyseren. Materiële trends die hieruit volgen en die een bron kunnen zijn van systemisch risico moeten dieper bestudeerd worden. Door middel van stresstesten kan de onderneming inschatten of ze gevoelig is aan deze vormen systemisch risico.

Er wordt een kopie van deze circulaire verzonden naar de commissaris(sen), erkend revisor(en) van uw onderneming.

Hoogachtend

Pierre Wunsch
Gouverneur

Bijlage: 1